

6.3. KAPOTT VAGYONTRANSZFEREK ÉS EZEK HATÁSA A HÁZTARTÁS VAGYONÁRA*

MEDGYESI MÁRTON

A tanulmány az alacsony társadalmi mobilitás és a növekvő társadalmi bezárkózás összefüggéseiben vizsgálja, hogy mennyire erős a kapott anyagi transzferek (örökségek, ajándékok) szerepe a vagyongyarapodásban Magyarországon. Az elemzésben az Európai Központi Bank által végzett Household Finances and Consumption Survey (HFCS) 3. hullámának adatait használjuk, amely részletesen felméri a háztartások vagyonát és a kapott vagyontranszfereket is. A kutatásban regressziós modellekkel vizsgáltuk a transzferek előfordulásának meghatározóit, valamint azt, hogy a vagyontranszferek mennyiben növelik a háztartások esélyét a legvagyonosabb ötödbe kerülésre. Eredményeink szerint Magyarország esetében nemzetközi összehasonlításban kisebb mértékűek a vagyontranszferek előfordulásában mutatkozó életkori vagy társadalmi státus szerinti különbségek. A vagyontranszferek növelik a legvagyonosabb ötödbe kerülés esélyét, de a hatás más európai országokban tapasztaltnál gyengébb. Ugyanakkor a piacgazdasági átmenet során felhalmozott vagyonok átörökítésével a jövőben a vagyontranszferek hatásának növekedésére lehet számítani.

Bevezetés

A társadalmi egyenlőtlenségekkel foglalkozó kutatások egyre nagyobb figyelmet szentelnek a vagyoni egyenlőtlenségek vizsgálatának. Ennek oka, hogy a rugalmas munkaerőpiacok, gazdasági válságok és a jóléti államok visszaszorulásának időszakában felértékelődik a háztartásoknak biztonságot nyújtó vagyon szerepe. Másrészt a háztartások vagyonának a jövedelemhez viszonyított aránya növekedett is, aminek kapcsán egyes szerzők a fejlett országok „újravagyonosodásáról” beszélnek (lásd például *Chauvel és szerzőtársai és szerzőtársai* 2021). A vagyoni egyenlőtlenségek iránti növekvő érdeklődés a háztartások vagyonára vonatkozó adatok elérhetőségének javulásával párosulva az elemzések számának növekedésé-

hez vezetett mind a közgazdaságtani, mind a szociológiai irodalomban (ezek összefoglalását lásd például *Cowell–Van Kerm*, 2015, illetve *Killewald és szerzőtársai*, 2017).

A kutatásban fő kérdésünk az volt, hogy mennyire erős a kapott anyagi transzferek (örökségek, ajándékok) szerepe a vagyongyarapodásban közel három évtizeddel a rendszerváltás után Magyarországon? *Tóth–Szelényi* (2018) szerint az elmúlt évtizedekben a magyar társadalmat fokozódó bezárkózás jellemezte: a szelektív oktatási rendszer, a felsőoktatási expanzió leállításra és a piaci verseny korlátozása miatt szűkültek a mobilitási lehetőségek. Írásunk tehát a növekvő társadalmi bezárkózás összefüggésében vizsgálja a vagyontranszferek szerepét a magyarországi vagyongyűjtésben. Korábbi kutatások eredményei általában azt mutatták, hogy Magyarország esetében a lakosság nagy része számára a fő vagyontárgy a háztartás lakóingatlana (*Boldizsár és szerzőtársai* 2016), a lakásban tulajdonosként élők aránya a piacgazdasá-

* Az alfejezet alapjául szolgáló közlemény: *Medgyesi* (2022). A tanulmány az NKFI Hivatal által támogatott, K 135934 számon nyilvántartott, Patrimoniális tendenciák és társadalmi bezárulás: hogy gátolja a társadalmi mobilitást a ragadós padló és a ragadós plafon jelensége? című kutatás keretében készült. A fejezethez [online függelék](#) tartozik, amely a KTI KRTK oldalán érhető el.

gi átmenet évei óta 90 százalék körül van (lásd a jelen Közelkép 4.8. alfejezete). A vagyontranszferek szerepére vonatkozó korábbi magyarországi kutatások felhívták a figyelmet az ajándékok és örökségek jelentőségére a lakásvásárlásban, különösen a fiatalok esetében (lásd például Székely, 2018 és a jelen Közelkép 4.8. alfejezete), ugyanakkor a transzfereknek a háztartási vagyona gyakorolt hatásáról nem született korábban elemzés.

A háztartási vagyon forrása saját jövedelmek megtakarítása vagy más háztartásoktól kapott vagyontranszfer lehet. Ugyanakkor az, hogy egy korábban kapott transzfer mennyiben növeli a háztartás jelenlegi vagyonát, sok mindentől függ. A háztartások ugyanis nem feltétlenül vagyonuk gyarapítására fordítják a kapott transzfert, dönthetnek úgy is, hogy elfogyasztják vagy továbbadják azt. A múltban kapott vagyontárgyak jelenlegi értéke pedig attól is függ, hogy milyen mértékben növekedett a különböző vagyonfajták értéke. *Alvaredo és szerzőtársai* (2017) becslései szerint a fejlett nyugat-európai országokban az örökségek aránya az aggregált vagyonban a második világháború utáni időszakban csökkenni kezdett, az 1950–1980 közötti időszakban mintegy 30 százalékra esett vissza, majd 2010 körül ismét 50–60 százalékra emelkedett.

A vagyontranszfereknek a vagyoni egyenlőtlenségekre gyakorolt hatását többféleképpen vizsgálták a társadalomtudományi szakirodalomban. *Nolan és szerzőtársai* (2021) a vagyoni egyenlőtlenségek összetevőkre bontásával kimutatta, hogy transzfervagyon az Egyesült Államokban a teljes vagyoni egyenlőtlenség egytizedéért, Németország és Olaszország esetében pedig a vagyoni egyenlőtlenség egyharmadéért felelős. Elemzésünk a szakirodalom azon módszereit követi, amelyek a háztartások vagyonára vonatkozó felmérések adatait felhasználva többváltozós statisztikai (regressziós) modellekkel vizsgálják a vagyontranszfereknek a háztartási vagyona és annak eloszlására gyakorolt hatását (lásd például *Semyonov–Lewin-Epstein*, 2013, *Fessler–Schürz*, 2018, *Korrom*, 2018). Az elemzés részletesebb eredményeit lásd

ezen alfejezet alapjául szolgáló *Medgyesi* (2022) tanulmányban.

Adatok

Elemzésünkben az Európai Központi Bank által végzett Household Finances and Consumption Survey (HFCS) adatait használjuk (*EKB*, 2020). A felmérés célja a háztartások vagyonának és jövedelmének vizsgálata volt az euróövezetben és néhány további országban. A felmérés 3. hullámának adatai alapján Magyarországot néhány olyan országgal hasonlítjuk össze, amelyek Európa főbb régióit reprezentálják. Nyugat-Európát Ausztria, Németország, Franciaország és Írország, Dél-Európát Portugália és Görögország, Észak-Európát Finnország, a többi kelet-európai országot pedig Lengyelország képviseli az elemzésben. A felmérés éve a legtöbb ország esetében 2017, kivéve Írországot és Görögországot, ahol 2018 volt.

Az elemzésben vagyonon a háztartások nettó vagyonát értjük, amely a reáleszközök (fő lakóhely, egyéb ingatlanok, vállalkozások, járművek és egyéb értéktárgyak) és a pénzügyi eszközök (folyószámlák, takaréketétek, értékpapírok, háztartásokkal szembeni tartozások stb.) értékét jelenti a háztartások adósságainak (jelzáloghitelek, egyéb hitelek, beleértve a hitelkártya- és folyószámlahiteleket) levonása után. Az elemzés egysége a háztartás, a háztartásokat egyes esetekben a háztartásfő tulajdonságai alapján soroljuk be csoportokba.

A HFCS-kutatás kérdőíve két kérdést tartalmaz a kapott örökségekre és ajándékokra vonatkozóan. Azon háztartások esetében, amelyek fő lakóhelyük tulajdonosai, a felmérés a válaszadókat a háztartás fő lakóhelyének megszerzéséhez felhasznált forrásokról is kérdezte, és ezek között a források között az örökség és az ajándék is szerepelt. Egy másik kérdés arra vonatkozott, hogy a háztartás valamely tagja kapott-e valaha örökséget vagy jelentős ajándékot (pénzt vagy bármilyen más vagyontárgyat) háztartáson kívüli személytől. E két kérdésre adott válaszok alapján azonosítjuk azokat a háztartásokat, amelyek a múltban örökséget vagy nagyobb értékű ajándékot kaptak.

A háztartások vagyonának forrása lehet megtakarítás és kapott vagyontranszfer. Mivel a vagyontranszferek hatása érdekel bennünket, az elemzésben megpróbáljuk kiszűrni (kontrollálni) a megtakarítások azon meghatározó tényezőit, amelyek a háztartásoknak az adott időszakban el nem fogyasztott jövedelmével lehetnek összefüggésben. Ezért az elemzésben figyelembe vettük a háztartás jövedelmét (pontosabban az ekvivalens háztartási jövedelem logaritmusát), valamint a háztartás jövedelmével összefüggő tényezőket, így a háztartásfő iskolai végzettségét, a háztartásfő iskolai végzettségét, a háztartásfő munkaerőpiaci státusát. A fogyasztási szükségletek mérésére a háztartásfő demográfiai jellemzőit (a nem és a korcsoport), valamint a 13 év alatti gyermekek számát használtuk.

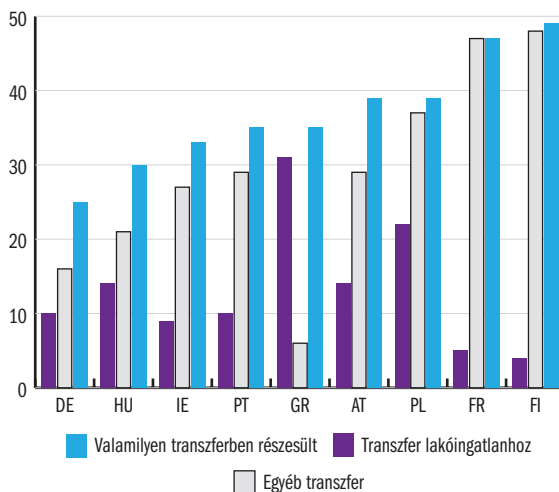
Eredmények

A vizsgált országok közül Finnországban és Franciaországban volt a legmagasabb a vagyontranszferben részesülő háztartások aránya, ezekben az országokban a háztartások közel fele kapott korábban örökséget vagy ajándékot (6.3.1. ábra). Ausztriában és Lengyelországban a háztartások négytizede kapott vagyontranszfert, míg Írországban, Lengyelországban és Portugáliában a transzferben részesülők aránya egyharmad körülnek bizonyult. Magyarországon a háztartások 30 százaléka részesült korábban vagyontranszferben – ez a második legalacsonyabb érték Németország után, ahol csak a háztartások 25 százaléka részesült vagyontranszferben.

Az országok a kapott vagyontranszfer formájában is különböznek egymástól. Az országok többségében a háztartás fő lakóhelyének megszerzéséhez kevesebben kaptak vagyontranszfert, mint ahányan egyéb vagyontranszferben részesültek. A szélsőséges esetek Franciaország és Finnország, ahol a háztartásoknak csak 4–5 százaléka részesült transzferben a háztartás fő lakóhelyének megszerzéséhez, de a háztartások közel fele részesült más típusú vagyontranszferben. Görögország kivétel ebből a szempontból, mert ott a háztartások jóval nagyobb része kapott vagyontranszfert a háztartás fő lakóhelyének megszerzéséhez

(31 százalék), mint amennyien egyéb típusú transzfert kaptak (6 százalék).

6.3.1. ábra: Vagyontranszferben részesülő háztartások aránya az egyes országokban, 2017 (százalék)

AI: Ausztria, DE: Németország, FI: Finnország, FR: Franciaország, HU: Magyarország, IE: Írország, PL: Lengyelország, PT: Portugália.

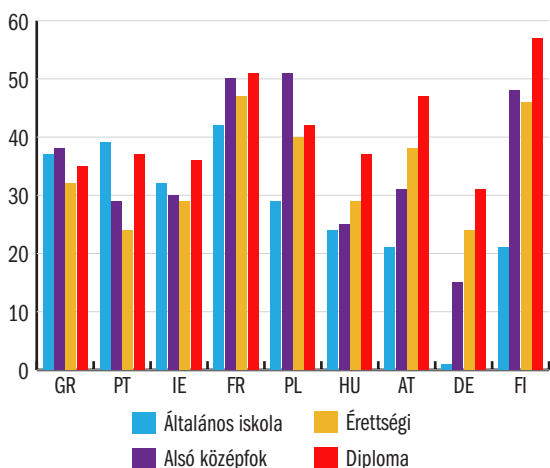
Forrás: Medgyesi (2022) 3. ábra.

A vagyontranszferben részesülő háztartások aránya nem azonos az egyes társadalmi csoportokban. Például a társadalmi státus nemzedékek között átörökítése miatt a magasabb státusúak nagyobb eséllyel részesülhetnek vagyontranszferben, hiszen szüleik is valószínűsíthetően magasabb státusúak, akiknek inkább van lehetőségük gyermekeiket anyagilag is segíteni.

A társadalmi státus hatását az iskolázottság szerinti különbségek bemutatásával szemléltetjük (6.3.2. ábra). A legnagyobb eltérés Finnországban figyelhető meg, ahol a felsőoktatási diplomával rendelkezők 57 százaléka kapott vagyontranszfert, míg a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezőknek csak 21 százaléka. Hasonlóan jelentős eltérések figyelhetők meg Ausztriában és Németországban is. Magyarországon, Franciaországban és Lengyelországban is kimutatható a diplomások előnye az általános iskolai végzettségűekhez képest, de kisebb mértékben, mint az említett országokban. Görögországban és Írország-

ban ugyanakkor csak kismértékű eltérések láthatók, Portugáliában pedig az alacsony és magas iskolázottságúak körében egyaránt nagyobb a vagyontranszferben részesülők aránya a közepes iskolázottságúakhoz képest. Összességében Magyarország esetében kisebb mértékűnek tűnnek a vagyontranszfer előfordulásában mutatkozó társadalmi különbségek. Erre utal az is, hogy amennyiben többváltozós elemzésben próbáljuk a vagyontranszferben részesülés valószínűségét magyarázni a háztartások demográfiai és társadalmi jellemzőivel, nem nagyon találunk statisztikailag számottevő eltéréseket (lásd az online függelék *F6.3.1. táblázat* 1. modelljét).

6.3.2. ábra: Vagyontranszferben részesülő háztartások aránya a háztartásfő iskolázottsága szerint, 2017 (százalék)

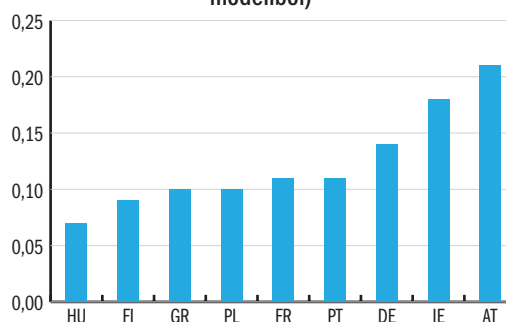
Megjegyzés: Az egyes országok a diplomások és általános iskolai végzettséggel rendelkezők közötti különbség szerint sorrendben szerepelnek.

Forrás: Saját számítás a *HFCS* 3. hullámának adatai alapján.

A következő lépésben azt vizsgáltuk, hogy a vagyontranszfer mennyivel növeli a háztartások körében a legvagyonosabb ötödbe kerülés valószínűségét a korábban ismertetett változók (háztartási jövedelem; háztartásfő neme, életkora, iskolázottsága, munkaerőpiaci státusa; a partner iskolázottsága, a gyermekek száma) hatásának kiszűrése mellett. A regressziós elemzés eredményei szerint Magyarországon azok a háztartások, akik korábban vagyontranszferben ré-

szültek, 7 százalékponttal nagyobb valószínűséggel tartoznak a háztartások legvagyonosabb ötödébe (részletesen (lásd az online függelék *F6.3.1. táblázat* 2. modelljét). A vizsgálatban szereplő többi országgal összehasonlítva ugyanakkor Magyarországon a leggyengébb a vagyontranszfer hatása, amely különösen Ausztriában, Írországban és Németországban erősebb, mint Magyarországon (*6.3.3. ábra*).

6.3.3. ábra: A vagyontranszfer hatása a legfelső vagyoni ötödbe tartozás valószínűségére, 2017 (regressziós együtthatók lineáris valószínűségi modellből)

Forrás: *Medgyesi* (2022) 5. ábra.

Összegzés

Eredményeink szerint tehát Magyarország esetében kisebb mértékűek a vagyontranszfer előfordulásában mutatkozó társadalmi különbségek. A vagyontranszfer itt hozzájárulnak a a vagyonosodáshoz, de a hatás más európai országokban tapasztaltnál gyengébb. A generációk közötti vagyontranszfer tehát három évtizeddel a piacgazdaságra való áttérés után sem a háztartások vagyonfelhalmozását elősegítő fő csatorna. Ennek oka lehet, hogy mivel a vagyonfelhalmozás a poszt-socialista országokban csak körülbelül egy generációval ezelőtt kezdődött, ezért a vagyontranszfer hatása most még kevésbé látható. Ugyanakkor ennek alapján a jövőben a vagyontranszfer hatásának erősödésére lehet számítani.

Az eredmények interpretálásánál figyelembe kell venni a használt adatforrás korlátait is. A Household Finances and Consumption Survey keresztmetszeti kutatás, ezért értelemszerűen a vagyonfelhalmozást

befolyásoló munkaerőpiaci, demográfiai folyamatokról nem tud részletes képet adni, csak a háztartások kérdészkori helyzetét tudja részletesen bemutatni. Emellett, a szülők iskolázottsági, foglalkozási hátte-

réről sem nyújt adatokat a kutatás, így lehetséges, hogy a vagyontranszferek mért hatásában a szülői háttér sokféle módon zajló átörökítésének más csatornáit is közrejátszanak.

Hivatkozások

- ALVAREDO, F.–GARIBINTI, B.–PIKETTY, T. (2017): [On the Share of Inheritance in Aggregate Wealth: Europe and the USA, 1900–2010](#). *Economica*, Vol. 84. Mo. 334. 239–260. o.
- BOLDIZSÁR ANNA–KÉKESI ZSUZSA–KÓCZIÁN BALÁZS–SISAK BALÁZS (2016): A magyar háztartások vagyoni helyzete a HFCS felmérés alapján. *Hitelintézet Szemle*, 15. évf. 4. sz. 115–150. o.
- CHAUVEL, L.–BAR HAIM, E.–HARTUNG, A.–MURPHY, E. (2021): [Rewealthization in twenty-first century Western countries: The defining trend of the socioeconomic squeeze of the middle class](#). *The Journal of Chinese Sociology*, Vol. 8. No. 4.
- COWELL, F. A.–P. VAN KERM (2015): [Wealth Inequality: A Survey](#). *Journal of Economic Surveys*, Vol. 29. No. 4. 671–710. o.
- EKB (2020): *The Household Finance and Consumption Survey: Methodological report for the 2017 wave*. ECB Statistics Paper Series, No. 35. European Central Bank.
- FESSLER, P.–SCHÜRZ, M. (2018): [Private wealth across european countries: the role of income, inheritance and the welfare state](#). *Journal of Human Development and Capabilities*, Vol. 19. No. 4. 521–549. o.
- KILLEWALD, A.–PFEFFER, F. T.–SCHACHNER, J. N. (2017): [Wealth Inequality and Accumulation](#). *Annual Review of Sociology*, Vol. 43. No. 1. 379–404. o.
- KOROM, P. (2018): [Inherited Advantage: Comparing Households that Receive Gifts and Bequests with Non-receiving Households across the Distribution of Household Wealth in 11 European Countries](#). *European Sociological Review*, Vol. 34. No. 1. 79–91. o.
- MEDGYESI MÁRTON (2022): [A generációk közötti transzferek hatása a vagyonfelhalmozásra Magyarországon nemzetközi összehasonlításban](#). Megjelent: *Kolosi Tamás–Szelényi Iván–Tóth István György* (szerk.): *Társadalmi Riport 2022*. Társi, Budapest, 175–191. o.
- NOLAN, B.–PALOMINO, J. C.–VAN KERM, P.–MORELLI, S. (2021): [Intergenerational wealth transfers and wealth inequality in rich countries: What do we learn from Gini decomposition?](#) *Economics Letters*, Vol. 199. 109701.
- SEMYONOV, M.–LEWIN-EPSTEIN, N. (2013): [Ways to Richness: Determination of Household Wealth in 16 Countries](#). *European Sociological Review*, Vol. 29. No. 6. 1134–1148. o.
- SZÉKELY JUDIT (2018): *A lakásvásárlás finanszírozása*. Megjelent: *Miben élünk? A 2015. évi lakásfelmérés részletes eredményei*. Tanulmányok. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 67–80. o.
- TÓTH ISTVÁN GYÖRGY–SZELÉNYI IVÁN (2018): [Bezáródás és fluiditás a magyar társadalom szerkezetében Adatolt esszé a felső középosztály bezáródásáról](#). Megjelent: *Kolosi Tamás–Tóth István György* (szerk.): *Társadalmi riport*. Társi, Budapest, 25–46. o. o.